

DEBATT

NORGE

17. mai 1945

Alle som deltok i feiringa !7. mai 1945, hugsa det resten av livet.

● Ei demning brast då freden kom i 1945. Folk i alle aldrar kasta seg inn i denne feiringa, i ettertid kalla fredsrusen. Gleda då fangane frå Arkivet og Grini fekk fridommen. Mottakinga av fangane på jernbanestasjonen! Bort med blendingsgardinene! Gleda ved å springe rundt å vere glade!

Ein kjenning, leiaren av HF i Vats, skulle skytast, men freden redda han. Han måtte bruke ull-undertøy, sommar som vinter, resten av livet på grunn av torturen han hadde vore utsett for.

Det var ein rus, men ikkje alle kunne, fekk eller orka å feire freden og 17. mai. Fleire familiar hadde fått greie på at far, mann eller barn var omkomen på havet eller døydd i fangeleir. Flyktningane frå Finnmark og Nord-Troms var spreidde rundt i landet. Deira heimar var brende ned. Sjøfolka måtte halde fram på skipet dei var på. Det gjekk fleire månadar før dei fekk kome heim, og då var fredsrusen over.

Dei som var på feil side under krigen, fekk ei fæl tid i mai 1945. NS-folk vart arresterte så snart Heimefronten fekk tak i dei. Dei fekk brev og besøksforbod. Fangeleirane der norsk og utanlandske fangar hadde vore, vart fylt opp med nordmenn. Og i realiteten var det liten skilnad på det å vere fange på Grini eller Ilebu som leiren vart døypt om til.

Lov og rett var i teorien igjen gjeldane i landet. Men lov og rett galdt berre dei som hadde vore på rett side under krigen. I norske fengsel skjedde voldtækt, tortur og mishandling. Kvinner som hadde halde seg saman med tyske soldatar vart snauklypte og mange av dei også internerte. Og ingen av dei hadde brote norsk lov.

I teorien var det full pressefri-dom. Men freista nokon å kritisere rettsoppgjering i bokform, vart boka indregen og forfattarane måtte møte i retten. Avisene nekta å ta inn noko som kritiserte oppgjering.

Regjeringa Nygaardsvold hadde vore i Storbritannia under krigen. I 1945 ordna ho ved svensk hjelp, slik at norske fangar i Tyskland, vart redda av dei kvite bussane. Men det galdt ikkje norske jødar. 17. mai i 1945 var dei norske jødane framleis i Tyskland. Ei skam!

Regjeringa hadde ikkje sørga for at Noreg var eige krigsførande land. Den norske innsatsen var underordna den britiske. Regjeringa måtte be britane om lov når dei ville sende skip med mat og hjelp til folk i Finnmark i 1944. Og britane gjorde det som var best for dei. Noreg var under britisk styre fram til hausten 1945. Først på ettersommaren fekk folk oppleve kor fatalt dette var. Britane brende og øydela alle tyske lagar i Noreg. Ein så enkel ting som sykklar vart øydelagde i titusenvis. Og sykklar var mangelvare i Noreg

i fleire år etter krigen.

Det var skort på alle ting etter krigen, men engelskmennene brende og øydelag ting folk hadde bruk for. Regjeringa sat taus og stille og let det skje. Let det skje at norske soldatar held vakt over tyske lager som britane brende opp. Få har snakka eller fortalt om dette. Det er ei for pinleg historie. Noreg kunne spart milliardar i utgifter til utstyr til forsvaret etter krigen.

Mai-dagane i 1945 er skrivne inn med store bokstavar i minnet til alle som opplevde dei. Og det gjeld same kva side ein var på under krigen.

Innlegget er forkortet. Red.

LEIV TORSTVEIT

UKRAINA

Russland har brutt folkeretten

Øyvind Andresen mottok 19. mai følgende svar som gjerne også kan settes på trykk i Fædrelandsvennen:

● Stiftelsen Arkivet skal være en stemme for demokrati, menneskerettigheter og fred.

Historien til huset hvor vi i dag er lokalisert og Norges krigshistorie, er utgangspunkt for vår forskning, dokumentasjon og formidling for å skape større rom for menneskeverd. Skaper vi menneskeverd, skaper vi fred.

Stiftelsen Arkivet vil alltid være opptatt av å forstå prosesser og mekanismer knyttet til internasjonale konflikter i fortid, nåtid og fremtid, for å kunne fremme våre verdier.

Dette betyr ikke at vi er forpliktet til å ha en offentlig stemme om pågående sammensatte politiske prosesser vi ikke har full oversikt over, eller tilstrekkelig kompetanse til å konkludere.

I Ukraina har Russland brutt folkeretten. Samtidig fremsettes det alvorlige påstander om at fascistiske krefter har kommet til maktposisjoner.

Det første er helt uakseptabelt, det andre bør undersøkes og eventuelt også motvirkes av demokratiske krefter som sikrer menneskeverdet.

Sammen med verdenssamfunnet er vi bekymret for at den skjøre våpenhvilen som er inngått i Ukraina, skal bryte sammen og at konflikten kommer ut av kontroll.

Derfor er det viktig at det begge parter i konflikten ansvarliggjøres så man finner varige fredelige løsninger som sikrer demokrati og menneskerettigheter.

AUDUN MYHRE

direktør Stiftelsen Arkivet

 Følg debatten på
fvn.no/mening

FORSØPLING

En av kunstnerne i Kunststusjon tok i løpet av høsten og vinteren 2014 opp problematikken rundt forsøplingen av strendene i nærmiljøet i Kristiansand. Bildet viser seks kunstnere som lager kunst av søppel fra Strandryddedagen i Kristiansand kunsthall. FOTO: KJARTAN BJELLAND

Arrivals

Strandryddedagen 9. mai ble flittig brukt av barn og unge, voksne og eldre til å rydde strendene her i Kristiansand for marint avfall.

I Kristiansand Kunsthall fram til 29. mai kan du kanskje se igjen noe av det du fant på denne dagen. ARRIVALS er en utstilling hvor avfallet blir brukt i en kunstnerisk prosess av Kunststusjon.

En av kunstnerne i gruppen tok i løpet av høsten og vinteren 2014 opp problematikken rundt forsøplingen av strendene i nærmiljøet i Kristiansand. Sprengkabler sammen med sprengmasse ble dumpet i havet i forbindelse med ny cruise-kai i Kristiansand havn. Sprengkablene er av plastikk og flyter opp igjen. Dermed spredte disse seg rundt til de fleste strendene i hele kommunen og nabokommuner. Da kunstneren meldte fra om tilfellet, viste det seg at sprengkablene ble dumpet i sjøen med tillatelse av Kristiansand kommune. Dermed brøt kommunen med sine egne reguleringer angående miljøforurensning. Deponeeringen av avfallet i havna har pågått i over ett år og sprengkabler skyller stadig i land.

Hvorfor dette oppstyret rundt plastikk i sjøen? Store stykker med plastikk kan jo bare ryddes opp. Fugler og fisker kan ikke få i seg store styk-

ker med avfall. Dessverre er ikke virkeligheten så enkel. Former av plastikk er ikke evigvarende. I vann brytes disse med tiden ned til små partikler på størrelse med plankton. Store og små plastikkdelene kommer ofte til rette i en av de store havstrømmene hvor det noen ganger er mer plastikk enn plank-

●● **Plastikkdelene som blir spist kan skade og drepe fugler, dyr og fisk i havet.**

ton. Plastikkdelene som blir spist kan skade og drepe fugler, dyr og fisk i havet. Plastikk kan også inneholde større mengder giftstoffer. Hvis mikroskopiske og giftige plastikkdelene kommer inn i næringskjeden gjennom det marine dyrelivet, har vi et større problem enn «bare» det at noen arter blir utrydningstruet. Da kan nemlig mat bli forgiftet og uspiselig for både mennesker og dyr.

ARRIVALS handler om folks forhold til natur og om å dele kunnskap og erfaringer. Men først og fremst har Kunststusjon oppdaget at de utfordringene som oppstår i forbindelse med marint avfall og miljø er knyttet til steile infrastrukturer. Metoder som tilsynelatende virker bra blir ikke gjerne byttet ut med nye. Men når man får

varsler om at vår livssituasjon kan forandres drastisk til det verre, er det på tide å bryte opp infrastrukturene. Stille seg selv spørsmål rundt strukturer og tillate en litt mer innovativ vri på infrastrukturen selv. Det er krevende å tenke miljø på alle plan, fra produksjon og bestilling av materialer og helt frem til opprydding og resirkulering, men det er helt naturlig at større organisasjoner fungerer som et forbilde i dette arbeidet. Mye søppel kommer fra privatpersoner, men mye mer er fra større bedrifter. Det føles absurd å måtte plukke søppel etter bedrifter som definitivt har mange ressurser både finansielt og innovativt.

Kunststusjon håper med prosjektet ARRIVALS å ikke bare peke på problemet med plastikk og marint avfall. Problemerne er større, mer innviklede og mindre konkrete enn sprengkabler og isopor langs strendene og marint liv som dør. Kunststusjon har ikke svarene, men ARRIVALS er en invitasjon til undring og spørsmål, og et ønske om å involvere flere i denne arbeidsprosessen.

MARIANNE LAUKVIK

v/Arteriet

KUNSTITUSJON

Jorann Abusland (NO), Naysa Andrade (VE), Nina Björkental (SE), Nina Hove (NO), Karen Pettersen (NO) og Ylve Thon (NO)